
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 664(477):330.341.1

JEL Classification: O13, O32, Q16

*Стельмащук А.М.,
д-р екон. наук, проф., проф. кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
Малік М.Й.,
д-р екон. наук, проф., академік НААНУ,
головн. наук. співроб. відділу підприємництва,
кооперації та агропромислової інтеграції,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»*

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Постановка проблеми. Сучасні перспективи економічного розвитку сільського господарства України пов'язуються з високотехнологічними й конкурентоспроможними підприємствами, господарська діяльність яких створювала б синергетичний ефект із національною економічною системою. Підвищення активності інноваційної діяльності аграрних вітчизняних підприємств є однією з головних передумов забезпечення стабільності та сталого розвитку економіки. Проте, їх успішне конкурентоспроможне функціонування можливе лише за умов систематичного інноваційного розвитку та стабільного технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва.

Позитивно оцінюючи роль сільського господарства в структурі національної економіки, встановлено, що за останні декілька років ця галузь АПК почала занепадати, а її розвиток призупиняється через недостатню та неефективну державну підтримку і відсутність позитивних динамічних зрушень в техніко-технологічному оновленні аграрних підприємств і сільськогосподарського виробництва.

Економічний розвиток України залежить від стану і рівня технологічності та конкурентоспроможності підприємств, господарська діяльність яких створювала б синергетичний ефект із національною економічною системою. Такий ефект можливий лише за наявності інноваційного розвитку підприємств, які складають основу конкурентоздатності національної економіки. Тому існує необхідність опрацювання напрямів технологічного оновлення виробництва в сільськогосподарських підприємствах на інноваційній основі та успішне їх функціонування в умовах конкуренції, що підтверджує актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні і методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інноваційної діяльності, в напрямі технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва та модернізації аграрних підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності в умовах наростаючої конкуренції досліджували у своїх працях такі науковці, як: Андросчук Г. О. [1], Давимука С. А. [1], Федулова Л. І. [1], Берданова О. В. [2; 3], Вакуленко В. М. [2; 3], Тертичка В. В. [2], Захарчук О. В. [4], Збарський В. К. [5], Іванишин В. В. [6], Ілляшенко С. М. [7], Біловодська О. А. [7], Кот О. В. [8], Лупенко Ю. О. [4; 9], Вишневецька О. В. [9], Підлісецький Г. М. [10], Могилова М. М. [10], Ткачук В. І. [11], Куцмус Н. М. [11], Чабан В. Г. [12], Шквиря Н. О. [13] та інші.

Водночас, окремі аспекти формування організаційно-економічного механізму техніко-технологічного оновлення сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, залишились недостатньо висвітленими, що і зумовлює потребу в подальших наукових дослідженнях.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтування теоретико-методичних положень щодо технологічного оновлення і модернізації сільськогосподарських підприємств як інноваційного напрямку підвищення їх конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Численні дослідження свідчать, що Україна має потужний потенціал для розвитку сільського господарства. Цьому сприяють адекватні умови для сільськогосподарського виробництва: родючий ґрунт, адекватний клімат на більшій частині території країни, що в комплексі забезпечує високі врожаї рослинницьких галузей і високу продуктивність тваринництва. В зв'язку з цим аграрний сектор України має високу перспективність, оскільки вважається одним із лідерів експорту продукції рослинництва та тваринництва на світових ринках. Тобто, сільське господарство є основною рушійною силою для розвитку економіки країни та забезпечення добробуту населення.

Водночас, варто зауважити, що наявні ресурсні можливості сільського господарства значно недовикористовуються. Однією з важливих причин неповного використання потенційних виробничих можливостей аграрних формувань є невідповідність в них (або порушення збалансованості) між ресурсними і технологічними можливостями в зв'язку з відставанням останніх, що в кінцевому підсумку не забезпечує досягнення оптимальної результативності господарювання. Все це підтверджує необхідність здійснення планового технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва або модернізації потенціалу аграрних підприємств.

Модернізація економіки, а відтак і підприємства – це такий стан сталого і ефективного розвитку, який ґрунтується на впровадженні у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази усіх секторів національного господарства та їх підприємств з метою домогтися виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможною на зовнішньому і внутрішньому ринках [1;7;12;13]. У зв'язку з цим, державна політика повинна бути спрямована на зміну структури економіки шляхом пріоритетного розвитку високотехнологічних виробництв, як основи переведення їх на інноваційний шлях розвитку для забезпечення конкурентоспроможності аграрної товарної продукції на вітчизняному і світовому ринках.

Актуальність і необхідність модернізації економіки України обумовлена впливом низки зовнішніх і внутрішніх чинників. Серед найбільш потужних зовнішніх чинників необхідно враховувати той факт, що світовий ринок став глобальним. Це обумовлює необхідність відповідної орієнтації економіки і стратегії розвитку кожної країни, її участі у глобальній конкуренції. Перемагають у такій конкурентній боротьбі країни, які здійснюють системну модернізацію своїх економік, постійно орієнтують їх діяльність на виготовлення продукції з інноваційним наповненням [1; 7; 12; 13]. Насамперед, орієнтація економіки повинна бути спрямована на зростання обсягів виготовлення конкурентоспроможної продукції, яка позитивно позначається на якісних змінах в структурі валової та доданої вартості. Це свідчитиме про результативність модернізації вітчизняної економіки та набуття нею сучасного рівня конкурентоспроможності. Отже, визначення пріоритетів модернізації економіки країни та її секторів і окремих підприємств повинно відбуватися з урахуванням такого важливого чинника їх розвитку, як зовнішній попит на їх продукцію і послуги. Тобто мова повинна йти насамперед про відвоювання агропромисловим комплексом України втрачених та завоювання нових ринків шляхом задоволення їх попиту на інноваційну продукцію. Слід зазначити, що в умовах жорсткої конкуренції комфортно почуватися на ринку можна лише шляхом підвищення конкурентоспроможності продукції, яка може бути виготовлена в результаті застосування новітніх технологій і модернізації. Тобто, стабільне підвищення рівня інноваційного потенціалу формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає уникнути економічної кризи.

Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку, в якій підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності [1; 7; 12; 13].

Прогрес в інноваціях ґрунтується на складній системі взаємозв'язків елементів, що сприяють виробленню різних типів знань, управляють їх потоками, розподіляють їх, і визначається великою мірою тим, яким чином основні дійові особи цього процесу взаємодіють одна з одною як елементи колективної системи створення й використання знань, а також від того, наскільки сучасними є технології, що використовуються ними. Тому формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні є головною передумовою переходу країни до інноваційної моделі розвитку.

Результати впровадження інновацій в сільськогосподарське виробництво віддзеркалюються в збільшенні обсягу виробництва і продаж високоякісної продукції, зниженні її собівартості та зростанні прибутковості галузі.

До основних особливостей формування і розвитку інноваційного процесу у сільському господарстві відносяться наступні [1; 7; 13]:

1) значні відмінності підприємств за природно-кліматичними умовами і спеціалізацією виробництва;

2) різноманітність видів виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки, істотна відмінність в технології обробки продукції, утримуванні й годівлі тварин;

3) великий розрив в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки;

4) наявність великої різноманітності типів виробництва за різними організаційно-правовими формами та формами власності, рівнем спеціалізації, підпорядкованості, кооперації тощо;

5) велика залежність технологій виробництва в сільському господарстві від природно-кліматичних умов, дорожньо-транспортних мереж, віддаленості від постачальницьких центрів і ринків збуту продукції і інших факторів;

6) відособленість сільськогосподарських товаровиробників, віддаленість від інформаційно-консультаційних служб і організацій, які виробляють науково-технічну продукцію;

7) різний соціально-освітній рівень працівників сільського господарства;

8) відсутність чіткого і науково-обумовленого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам і, як наслідок, суттєве відставання галузі за освоєнням інновацій у виробництві.

Із впровадженням новачій у галузь види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей.

Інноваційну діяльність у сільському господарстві запропоновано розглядати на таких чотирьох етапах: розробка новачій, їх апробація та перевірка, відтворення новачій, а також впровадження їх у виробництво.

Основною метою інновацій в аграрній сфері є забезпечення економічності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Термін «інновація» (нім. *innovation*) у науковий лексикон вперше увів Й. Шумпетер, який дав визначення інновації як «будь-якої можливої зміни, що відбувається внаслідок використання нових або вдосконалених рішень технічного, технологічного, організаційного характеру в процесах виробництва, постачання, збуту продукції, після продажного обслуговування».

Проведений аналіз літературних джерел щодо інноватики [1; 7; 12; 13] дозволив встановити існування різних точок зору щодо визначення поняття «інновації». Обґрунтовано, що інновації – це:

- цілеспрямовані зміни, які свідомо впроваджуються в процесі відтворення для кращого задоволення наявної або формування нової суспільної потреби;

- будь-яка технічна, організаційна, економічна і управлінська зміна, відмінна від існуючої практики на цьому підприємстві;

- комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для кращого задоволення відомої потреби людей;

- принципове джерело добробуту і результат творчої діяльності, спрямованої на розроблення, створення і поширення нових видів конкурентоспроможної на світовому ринку продукції;

- предмет, результат, продукт, об'єкт, що отриманий в процесі «матеріалізації» або комерціалізації результатів науки і техніки.

Таким чином, в процесі аналізу літературних джерел виявлено різні підходи до обґрунтування сутності «інновації». Так, одні автори розглядають інновації як зміни, тобто «цілеспрямовані зміни, які свідомо впроваджуються в процесі відтворення для кращого задоволення наявної або формування нової суспільної потреби». Або ж «як будь-яка технічна, організаційна, економічна і управлінська зміна, відмінна від існуючої практики на цьому підприємстві». Інші науковці вважають, що інновація окреслюється як «комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для кращого задоволення відомої потреби людей». Існує така думка, що інновації варто ототожнювати з процесом створення нового технічного продукту і поширення його по всій економіці, а в довгостроковому плані розглядати як принципове джерело добробуту і результат творчої діяльності, спрямованої на розроблення, створення і поширення нових видів конкурентоспроможної на світовому ринку продукції, сучасних технологій, впровадження нових, адекватних ринковим умовам господарювання організаційних форм і методів управління, нових економічних структур.

Тому, узагальнюючи усі точки зору і методологічні підходи щодо суті інновацій, виокремлено такі їх характерні риси:

- інновація є доцільною і корисною зміною в попередньому стані якого-небудь об'єкту, процесу;

- ця зміна повинна отримати практичне застосування і мати корисний результат;

- предметом цих змін можуть бути виробни, технології, організація виробництва, управління;

- інновації вважаються найважливішим засобом реалізації цілей розвитку суб'єкта, результатом чого є підвищення ефективності його діяльності.

В українському законодавстві інноваціями названо новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, тобто при визначенні інновацій акцент

робиться на кінцевому результаті наукового або науково-технічного процесу, що спрямований на удосконалення у тій чи іншій сфері.

Спираючись на представлені вище трактування змісту поняття «інновація», всі їх умовно можна об'єднати у три групи, в яких інновації – це:

- 1) результат винахідництва;
- 2) процес якісних змін;
- 3) інструмент для створення нових можливостей.

Поняття «інновація» включає чотири ключові компоненти: креативність; стратегія; реалізація; прибутковість.

Креативність – вміння генерувати нові ідеї.

Стратегія – з'ясування новизни та корисності ідеї з точки зору розвитку підприємства.

Реалізація – перехід від нової та корисної ідеї до її реалізації у вигляді конкретних продуктів і послуг. Саме на етапі реалізації відбувається девальвація багатьох творчих і потенційно інноваційних ідей і, відповідно, втрачаються шанси створити для підприємства нову успішну бізнес-модель.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності.

Прогрес в інноваціях ґрунтується на складній системі взаємозв'язків елементів, що сприяють виробленню різних типів знань, управляють їх потоками, розподіляють їх, і визначається великою мірою тим, яким чином основні дійові особи цього процесу взаємодіють одна з одною як елементи колективної системи створення й використання знань, а також від того, наскільки сучасними є технології, що використовуються ними. Тому формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні є головною передумовою переходу країни до інноваційної моделі розвитку.

Результати впровадження інновацій віддзеркалюються в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій.

З урахуванням вимог науково-обумовленої класифікації розроблено набір ознак класифікації інновацій [8], що дозволяє, на наш погляд, раціонально організувати інноваційну діяльність в сільськогосподарських підприємствах. Встановлено, що темпи економічного зростання залежать від формування, розвитку та старіння технологічних систем.

Механізмом розвитку технологічної системи є дифузія (процес поширення інновацій). При цьому встановлено, що темпи дифузії нововведень пов'язані із ринковим механізмом, оскільки дифузія інновацій вимагає відповідних умов і стимулювання.

Поштовхом до розвитку економіки стала поява базисних інновацій в окремих галузях виробництва. Старіння технологічних систем в одних країнах і виникнення нових в інших призводить до нерівномірності міждержавного розвитку.

Економічне зростання розглядається як результат появи нових галузей. У сучасній теорії інноватики зміну ділових циклів прийнято пов'язувати зі зміною технологічних укладів у суспільному виробництві.

Поняття «уклад» означає встановлення певного порядку чого-небудь. Технологічний уклад характеризується єдиним технічним рівнем складових його виробництв, пов'язаних вертикальними та горизонтальними потоками якісно однорідних ресурсів, які спираються на загальні ресурси кваліфікованої робочої сили, науково-технічний потенціал і певні технології. Кожний технологічний уклад є самовідтворювальною цілісністю, унаслідок чого технічний розвиток економіки не може проходити інакше, ніж шляхом його послідовної зміни.

Життєвий цикл кожного технологічного укладу має три фази розвитку й визначається досить довгим періодом існування. Перша фаза припадає на зародження та формування нового технологічного укладу в надрах попереднього і, спираючись на створений виробничий потенціал, набуває подальшого розвитку. Друга фаза пов'язана зі структурною перебудовою економіки на базі нової технології виробництва й збігається із домінуванням певного технологічного укладу. Швидкість дозрівання певного технологічного укладу залежить від сприятливих технологічних та соціально-економічних умов середовища. Якщо існує хоч і незначний, але стійкий, незалежний від цін попит на новий метод, процес, продукт, то розвиток елементів нового технологічного укладу прискорюється. Третя фаза починається «зрілістю» життєвого циклу технологічного укладу й закінчується поступовим затуханням і відмиранням застарілого технологічного укладу.

Технологічний уклад має складну внутрішню структуру, ядром якої є сукупність базисних (радикальних) технологій. Це принципово нові технології, що створені на базі раніше не відомих законів і закономірностей, винаходів, відкриттів, які докорінно змінюють зміст різних видів діяльності в суспільстві.

Базисні технології – це подія, коли вперше організовується регулярне виробництво чи вперше створюється організований ринок відкритого матеріалу, процесу або вперше розробленого технічного виробу. Отже, розвиток технологій – основна рушійна сила прогресу.

Нова технологія виникає не одна, а у зв'язці з іншими технологіями, що взаємодоповнюють одна одну. Нова модель економічного зростання, яка ґрунтується на інноваційному типі розвитку, передбачає зміну самого поняття науково-технічного прогресу і науково-технічного розвитку. Сьогодні, наприклад, пріоритетами інноваційної складової розвитку є інтелектуалізація виробничої діяльності, екологічність, використання високих технологій.

Прямою характеристикою інтенсивності розвитку виробництва є технологічні інновації, яким завжди приділялася найбільша увага дослідників. До них відносять усі зміни, що стосуються засобів, методів, технологій виробництва, які утворюють сутність науково-технічного прогресу. На відміну від технічних інновацій, зміни, що відбуваються в середовищі, які обслуговують основні виробничі процеси, визначені як нетехнологічні. Вони охоплюють інновації організаційного, управлінського, правового, соціального, екологічного та інших напрямів соціально-економічного розвитку.

Сучасна класифікація інновацій включає такі ознаки, як тип нововведення, механізм здійснення і особливості інноваційного процесу. При цьому передбачається, що будь-які інновації мають комплексний характер і їх варто розглядати як з технологічної, так і з не технологічної точок зору, виходячи з можливих наслідків їх впливу на зовнішнє середовище.

Сучасна економічна наука розрізняє різні типи інновацій:

тип 1 – інновація продукту, який відображає вплив інновації на кінцевий результат. Інновація продукту є результатом реалізації на практиці нового способу вирішення проблеми покупця, що приносить вигоду як покупцю, так і підприємству, що впроваджує інновацію;

тип 2 – інновація процесу, що забезпечує зростання прибутковості, скорочує витрати, підвищує продуктивність праці та заробітну плату персоналу. Для підприємств-виробників інновація процесу передбачає впровадження нових методів виробництва і технологій, які забезпечують переваги у вигляді зменшення витрат, підвищення якості, скорочення термінів розробки і постачання продукту або в можливості широкої уніфікації продуктів і послуг. Інновація процесу залишиться життєво важливою для зростання підприємства з тієї простої причини, що без удосконалення процесу неможливо впровадити інновацію продукту або стратегії;

тип 3 – інновація стратегії, яка передбачає перегляд існуючих в галузі методів створення цінності для споживачів, з тим, щоб задовольняти нові потреби клієнтів, підвищувати цінність продуктів, формувати нові ринки і нові групи споживачів для підприємства. Результатом її є те, як підприємство змінює цільові групи споживачів і як виходить на ринок, тобто поставляє свої продукти або послуги до кінцевого споживача.

Слід відзначити, що у сільському господарстві розробка інновацій і їх впровадження пов'язано переважно з новими сортами рослин, виведенням нових порід тварин, новою технікою, новими ресурсозберігаючими технологіями, застосування яких у більшості випадків змінює характерні властивості сільськогосподарської продукції, що виробляється, але не призводять до появи нових видів продукції. За предметом і сферою застосування у сільському господарстві доцільно виділяти 8 типів інновацій (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інновацій у сільському господарстві

Ознака класифікації	Вид інновацій
1	2
Біологічні	– нові сорти і гібриди сільськогосподарських рослин; – нові породи, типи тварин і птиці; – створення рослин і тварин, стійких до хвороб і шкідників, несприятливим факторам навколишнього середовища.
Технічні	– використання нових видів техніки і обладнання.
Технологічні	– нові технології обробки сільськогосподарських культур; – нові технології в тваринництві; – науково-обумовлені системи землеробства і тваринництва; – нові ресурсозберігаючі технології виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції; – екологізація землеробства.
Хімічні	– нові добрива і їх системи; – нові засоби захисту рослин.

продовження табл. 1

1	2
Економічні	– нові форми організації, планування і управління; – нові форми і механізми інноваційного розвитку підприємства.
Соціальні	– забезпечення сприятливих умов для життя, праці і відпочинку сільського населення.
Інновації в менеджменті	– нові форми організації і мотивації праці; – нові методи ефективного управління персоналом.
Маркетингові	– вихід на нові сегменти ринку; – удосконалення якості продукції та розширення асортименту; – нові канали розподілу продукції.

Джерело: сформовано авторами за [8]

Інноваційна діяльність є важливою складовою прискорення розвитку сільського господарства. Саме в агропродовольчій сфері, на відміну від інших сфер, розвиток інновацій відбувається більш повільно, що вимагає особливої уваги. Інноваційні процеси у сільському господарстві мають певні особливості, пов'язані із його специфікою, а саме: наявністю живих організмів, сезонністю та підвищеними ризиками тощо.

Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України є важливим напрямом по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, можна зробити висновок, що у контексті існування необхідності нарощування обсягів виробництва та рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції одним із перспективних напрямів розвитку аграрних підприємств України є використання інноваційних підходів до здійснення господарської діяльності в сільському господарстві.

Об'єктивно, що конкурентоспроможність країни забезпечується конкурентоспроможністю кожного окремого підприємства, в тому числі аграрного, а останнє, в свою чергу, залежить від низки чинників, в тому числі технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва й відповідної модернізації аграрних підприємств.

Бібліографічний список

1. Андрощук Г.О., Давимука С.А., Федулова Л.І. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності: монографія. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 512 с.
2. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Тертичка В.В. Стратегічне планування: навчальний посібник. Львів: ЗУКЦ, 2008. 138 с.
3. Вакуленко В.М., Берданова О.В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник. Київ: ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.
4. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 92-99.
5. Збарський В.К. Сталий розвиток сільських територій: проблеми і перспективи. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 129-136.
6. Іванишин В.В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 350 с.
7. Ілляшенко С.М., Біловодська О.А. Управління інноваційним розвитком: монографія. Суми: Університетська книга, 2010. 281 с.
8. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення. *Проблеми науки*. 2008. № 9. С. 30-37.
9. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України: посіб. / Лупенко Ю.О., Захарчук О.В., Вишневецька О.В. та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка та О.В. Захарчука. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 144 с.
10. Підлісецький Г.М., Могилова М.М. Удосконалення переоцінки основних засобів аграрного сектору в системі їх відтворення. *Економіка АПК*. 2010. № 12. С. 41-47.
11. Ткачук В.І., Куцмус Н.М. Диверсифікація сільської економіки: соціально-економічний ефект. *Економіка АПК*. 2009. № 4. С. 125-132.
12. Чабан В.Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2006. № 7. С. 68-83.

13. Шквиря Н.О. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони*. 2007. № 6. С. 216-220.

References

1. Androshchuk, H.O., Davymuka, S.A. and Fedulova, L.I. (2015), *Natsionalni innovatsiini systemy: evoliutsiia, determinanty rezultatyvnosti* [National innovation systems: evolution, determinants of performance], monograph, Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine, 512 p.
2. Berdanova, O.V., Vakulenko, V.M. and Tertychka, V.V. (2008), *Stratehichne planuvannia* [Strategic planning], tutorial, ZUKTs, Lviv, Ukraine, 138 p.
3. Vakulenko V.M. and Berdanova, O.V. (2012), *Stratehichne planuvannia mistsevoho rozvytku* [Strategic planning of local development], practical guidance, TOV "Sofiiia-A", Kyiv, Ukraine, 88 p.
4. Zakharchuk, O.V. (2014), "Problems of material and technical support of agricultural enterprises of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 92-99.
5. Zbarskyi, V.K. (2010), "Sustainable development of rural areas: challenges and prospects", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 129-136.
6. Ivanyshyn, V.V. (2011), *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady vidtvorennia i efektyvnoho vykorystannia tekhnichnoho potentsialu aharnoho vyrobnytstva* [Organizational and economic principles of reproduction and effective using of the technical potential of agricultural production], monograph, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 350 p.
7. Illiashenko, S.M. and Bilovodska, O.A. (2010), *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom* [Management of innovative development], monograph, Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, 281 p.
8. Kot, O.V. (2008), "Theoretical aspects of innovative development of agricultural sector of the economy and its organizational and economic support", *Problemy nauky*, no. 9, pp. 30-37.
9. Lupenko, Yu.O. (Ed.), Zakharchuk, O.V. (Ed.), Vyshnevetska, O.V. et al. (2015), *Materialno-tekhnichne zabezpechennia silskoho hospodarstva Ukrainy* [The material and technical support of Ukraine's agriculture], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 144 p.
10. Pidlisetskyi, H.M. and Mohylova, M.M. (2010), "Improvement of the revaluation of fixed assets of the agricultural sector in the system of their reproduction", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 41-47.
11. Tkachuk, V.I. and Kutsmsus, N.M. (2009), "Diversification of the rural economy: social and economic effect", *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 125-132.
12. Chaban, V.H. (2006), "Innovation as a condition for enhancing the competitiveness of the agricultural sector", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 68-83.
13. Shkvyria, N.O. (2007), "Features of innovative development of agricultural enterprises", *Derzhava ta rehiony*, no. 6, pp. 216-220.

Стельмашук А.М., Малік М.Й. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Мета. Обґрунтування теоретико-методичних положень щодо технологічного оновлення і модернізації сільськогосподарських підприємств як інноваційного напрямку підвищення їх конкурентоспроможності.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження стали наукові методи пізнання, що базуються на системному підході до розв'язання поставлених завдань. Для досягнення визначеної мети і отримання результатів дослідження використано низку загальних та спеціальних наукових підходів і методів: діалектичний і монографічний методи (при опрацюванні наукових публікацій); методи аналогії та порівняння (при обґрунтуванні процесів технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва та модернізації аграрних підприємств); комплексний підхід (при обґрунтуванні напрямів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств); комплексний підхід (при обґрунтуванні напрямів інноваційної діяльності).

Результати. Обґрунтовано, що модернізація аграрного підприємства – це такий стан його сталого і ефективного розвитку, який ґрунтується на впровадженні у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази з метою домогтися виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможною на зовнішньому і внутрішньому ринках. Визначено, що підвищення активності інноваційної діяльності вітчизняних аграрних підприємств є однією з головних передумов стабільності та сталого розвитку аграрної економіки. Успішне функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах розвитку конкуренції можливе лише при здійсненні систематичного технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва.

Наукова новизна. Встановлено, що головним інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку, в якій підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу.

Практична цінність. Активне впровадження у вітчизняну практику інноваційної моделі розвитку сільськогосподарських підприємств сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності на вітчизняному і світовому ринках аграрної продукції.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, технологічне оновлення, модернізація, інноваційна модель розвитку, конкурентоспроможність.

Stelmashchuk A.M., Malik M.Y. TECHNOLOGICAL UPDATE AND MODERNIZATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS AN INNOVATIVE AREA OF IMPROVING THEIR COMPETITIVENESS

Purpose. The aim of the article is substantiation of theoretical and methodological provisions on technological renewal and modernization of agricultural enterprises as an innovative direction of increasing their competitiveness.

Methodology of research. The methodological basis of the research is scientific methods of cognition based on a systematic approach to solving the tasks. A number of general and specific scientific approaches and methods have been used to achieve the stated goal and to obtain the results of the research: dialectical and monographic methods (when developing scientific publications); methods of analogy and comparison (in substantiating the processes of technological updating of agricultural production and modernization of agricultural enterprises, as well as in determining the mechanisms of increasing the competitiveness of agricultural enterprises); a comprehensive approach (in substantiating the directions of innovative activity).

Findings. It is substantiated that the modernization of agrarian enterprise is a state of its sustainable and effective development, which is based on the introduction into production of the achievements of scientific and technological progress aimed at updating the material and technical base in order to achieve the production of products with innovative filling and competitive in the external market. It is determined that increasing the activity of innovative activity of domestic agricultural enterprises is one of the main prerequisites for stability and sustainable development of the agrarian economy. Successful functioning of agricultural enterprises in the conditions of development of competition is possible only with the implementation of systematic technological updating of agricultural production.

Originality. It is established that the main tool for improving the competitiveness of the agrarian sector of the Ukrainian economy is an innovative model of development, in which the improvement of the efficiency of agricultural production at the present stage is largely due to the widespread implementation in the practice of domestic and world achievements of scientific and technological progress.

Practical value. Active implementation of innovative model of development of agricultural enterprises into the domestic practice will help to increase their competitiveness in the domestic and world markets of agricultural products.

Keywords: agricultural enterprises, technological renewal, modernization, innovative model of development, competitiveness.

Стельмашук А.М., Малик Н.И. ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБНОВЛЕНИЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК ИННОВАЦИОННОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ИХ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Цель. Обоснование теоретико-методических положений по технологическому обновлению и модернизации сельскохозяйственных предприятий как инновационному направлению повышения их конкурентоспособности.

Методика исследования. Методологической основой исследования стали научные методы познания, основанные на системном подходе к решению поставленных задач. Для достижения поставленной цели и получения результатов исследования использован ряд общих и специальных научных подходов и методов: диалектический и монографический методы (при обработке научных публикаций); методы аналогии и сравнения (при обосновании процессов технологического обновления сельскохозяйственного производства и модернизации аграрных предприятий, а также при определении механизмов повышения конкурентоспособности аграрных предприятий); комплексный подход (при обосновании направлений инновационной деятельности).

Результаты. Обосновано, что модернизация аграрного предприятия – это такое состояние его устойчивого и эффективного развития, основанное на внедрении в производство достижений научно-технического прогресса, направленных на обновление материально-технической базы с целью добиться изготовления продукции с инновационным наполнением и конкурентоспособной на внешнем и внутреннем рынках. Определено, что повышение активности инновационной деятельности отечественных аграрных предприятий является одной из главных предпосылок стабильности и устойчивого развития аграрной экономики. Успешное функционирование сельскохозяйственных предприятий в условиях развития конкуренции возможно лишь при осуществлении систематического технологического обновления сельскохозяйственного производства.

Научная новизна. Установлено, что главным инструментом повышения конкурентоспособности аграрного сектора экономики Украины является инновационная модель развития, в которой повышение эффективности сельскохозяйственного производства на современном этапе обусловлено в значительной степени широким внедрением в практику отечественных и мировых достижений научно-технического прогресса.

Практическая ценность. Активное внедрение в отечественную практику инновационной модели развития сельскохозяйственных предприятий будет способствовать повышению их конкурентоспособности на отечественном и мировом рынках аграрной продукции.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, технологическое обновление, модернизация, инновационная модель развития, конкурентоспособность.